

jából azt, hogy a bibliai szöveg „destabilizásáról” beszél azokban a fordításokban, ahol a dinamikus ekvivalencia követői túlzott mértékben adtak maguknak szabad kezét a forrásnyelvi szöveg értelmezése és ekvivalenssé alakítása során. E tanulmány a már korábban megismert, a kétpólusúságot kitágító elemzési keret bemutatásával zárul, mely Sebastian Floor (2007) munkásságának köszönhető.

M. Pintér Tibor tanulmánykötete jelentős hozzájárulás mind a fordítástudomány, mind a bibliafordítás-kutatás és a digitális bölcsészet területéhez, ez az interdiszciplináris megközelítés színesíti és gazdagítja a mai magyar szakirodalmat. Nyelvész szemmel ír a bibliafordításról, ami még jelentősebbé teszi e munkát, hiszen ilyen megközelítésből mindeközéig kevés írás született magyar nyelven. A könyv hasznos és érdekes olvasmány mindazok számára, akik a bibliafordítás iránt érdeklődnek, és azt a szerzőre jellemző sokrétű megközelítésből szeretnék tanulmányozni.

IRODALOM

- de Waard, J., & Nida E. A. (2002). *Egyik nyelvről a másikra. Funkcionális ekvivalencia a bibliafordításban*. Magyar Bibliatársulat – Kálvin Kiadó
- Fabiny, T. & Pecsuk, O. & Zsengellér, J. (2014). *Felebarát vagy embertárs. Bibliafordítások és használatuk a mai Magyarországon*. Luther Kiadó – Kálvin Kiadó – Hermeneutikai Kutatóközpont
- Floor, S. (2007). Four Bible Translation Types and Some Criteria to Distinguish Them. *Journal of Translation*, 3(2), 1-22. <https://doi.org/10.54395/jot-pfw5h>
- Gutt, E. A. (1989). *Translation and Relevance*. Thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy of the University of London. University College London
- Hanula, G. (2016). *Anyaszentnyelvünk. A „szent nyelvek” és a fordítás*. Argumentum – ELTE BTK Vallástudományi Központ Liturgiátörté-

- neti Kutatócsoport – Pápai Református Teológiai Akadémia
- Lanstyák, I. (2021). „Az Istennek könyve közönséges nyelven”. *Tanulmányok a bibliafordításról*. Fórum Kisebbségkutató Intézet
- Nida, E. A. (1994). The Sociolinguistics of Translating Canonical Religious Texts. *TTR*, 7(1), 191-217. <https://doi.org/10.7202/037173ar>
- Nord, Ch. (2018). *Translating as a Purposeful Activity. Functionalist Approaches Explained*. Routledge
- Pecsuk, O. (2020). Pontos. Természetes. Érthető. A bibliafordítás elmélete, gyakorlata és távlatai. Magyar Bibliatársulat – Kálvin Kiadó
- Reiss, K., & Vermeer, H. J. (2014). *Towards a General Theory of Translational Action. Skopos Theory Explained*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315759715>
- Ryken, L. (2004). *Bible Translation Differences*. Crossway Books
- Szalai, A. (2019). *Bibliafordítás és bibliafordítások*. <http://www.apologia.hu/keresztenyseg/biblia-1/bibliaforditas-es-a-bibliaforditasok/>

Macsári Istvánné Szegedi Eszter

Sermann Eszter Terminológiai szabványosítás és nyelvi közvetítés

Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó. Szeged. 2021.
ISBN: 978-615-5946-57-8

Sermann Eszter monográfiája a terminológiai szabványosítás, a terminológiai harmonizáció elméleti és gyakorlati aspektusai és a nyelvi szolgáltatás kapcsolódási pontjaira fókuszál. A könyv az e téren megszerzett tapasztalatainak összegzése. A szerző több mint másfél évtizede a területek kutatója, a KRE Terminológiai és Kommunikációs Kutatócsoport (TERMIK) tagja, a Szegedi Tudományegyetem oktatója és kutatója (Olasz Nyelvi és Irodalmi Tanszék, Fordító és Tol-

mácsképző Központ, Fordítói és Utószerszektői Kompetencia Központ), és ez utóbbi intézményben nyelvészetet, fordításelméletet és -gyakorlatot, terminológiai alapismereteket oktat. Kutatásainak elsődleges tárgyát a fordítás és a terminológia, a fordításorientált terminográfia és a terminológiai adatbázisok képezik. Kötetében különböző kutatási módszereket ötvöz, amely tartalmaz dokumentumelemzést, adatbázis-elemzést és esettanulmányt. A könyv gazdag szakirodalomra és forrásanyagra támaszkodik, szakmai lektorai Fóris Ágota és Zentainé Kollár Andrea. A kiadvány három fő részre tagolódik:

- terminológia és nyelvi közvetítés az ISO-szabványokban,
- terminológiai szabványosítás és terminológiai adatbázisok és
- terminológiai szabványosítás, mint a nyelvpolitika eszköze; spanyolországi terminológiai szervezetek és adatbázisok.

Az első fejezet a szabványosítás és a nyelvi közvetítés összefüggéseit tárgyalja, ezen belül foglalkozik a műszaki szabványosítással és a szabványosító szervezetekkel, a szabványosítás történetével és folyamatával, és kitér a terminológiai harmonizációra. A szakirodalom különbséget tesz a szabványosítás (egységesítés) és a harmonizáció (egyesítés) között. A terminológiai szabványoknak két fő típusa: a terminológiai folyamatszabványok (alapelvek és módszerek) és műszaki szabványokhoz tartozó konkrét terminológiai szabványok (terminusok és definíciók).

Az ISO (*International Organization for Standardization*, Nemzetközi Szabványügyi Szervezet) a legnagyobb múltú szabványosító szervezet. Gyakori az a tévhit, hogy szabványról kizárólag az ipari gyártmányok esetében lehet szó, hiszen a terminológiai munkára vonatkozó elveket is szabványokba foglalták, mégpedig erre a területre az angol nyelvű nemzetközi ISO-szabványok vonatkoznak. Sőt, a mai értelemben vett terminológiai szabványosítás legfontosabb elveinek kidolgozása Eugen Wüster (1898–1977) ne-

véhez fűződik, akit az ISO/TC 37-es bizottság titkárának neveztek ki, és akire a modern terminológia atyjaként tekintenek.

Ahogy az a szerző tollából olvasható, a szabvány egy „olyan műszaki dokumentum, amelyet elismert szervezet alkotott vagy hagyott jóvá és közmegegyezéssel fogadtak el. A szabványok ajánlásokat fogalmaznak meg, alkalmazásuk – a jogszabályokkal ellentétben – önkéntes” (14. old.). A kötet ugyan nem tartalmazza a szabványrészek teljes körű leírását, de bemutatja azok legfontosabb tartalmi elemeit.

A szerző ebben a fejezetben tárgyalja továbbá a nyelvpolitika, a terminológiapolitika és- stratégia, a terminológiai szabványosítás fogalmait, jellemzőit és kapcsolódási pontjait. A terminológiai szabványosítás egyfelől nyelvtervezési folyamat, másfelől a szabványügyi szervezetek feladataként jelenik meg. Mindkét megközelítés hatással van a nyelvi közvetítés folyamatára. A szabványügyi szervezetek munkája alapvetően három szinten valósul meg: nemzetközi, európai és nemzeti szinten. Ezen túlmenően létezik még szakmai (ágazati) és vállalati szabványosítás. A terminusok szabványosítása történhet egy nyelven belül vagy több nyelv között és ezeket szabványosítási testületek bizottságai végzik. A szabványosított terminusokat általában terminológiai szabványokban, esetleg terminológiai adatbázisokban (l. a német nyelvterületen regisztrációt követően elérhetővé vált a németországi DIN szabványosító testület terminológiai adatbázisát a *DINTerm*-et), míg a műszaki szabványok első részében a legfontosabb terminusokat és meghatározásaikat teszik közzé.

A szerző röviden ismerteti a terminológiai munkafolyamatok és a nyelvi közvetítés szempontjából releváns ISO-szabványokat, mint például a terminológiai munka alapelveiről és módszereiről szóló ISO 704:2009-es szabvány, vagy a terminológiai harmonizációt tartalmazó ISO 860:2007-es szabvány, vagy a fordításorientált terminográfiáról szó-

ló ISO 12616-os szabvány. Bemutat továbbá néhány olyan szabványt is, amelyek a tolmácsolásra mint szolgáltatásra vonatkoznak (például a jogi tolmácsolás mint szolgáltatás és a tolmácsfülkék műszaki adataira vonatkozó ISO 22259:2019-es szabvány).

A második fejezet leírja a fordítói segéd-eszközök típusait, definiálja a terminológiai adatbázist, összegzi annak jellemzőit összevetve azt az elektronikus szótárral, bemutatja a terminológiai adatbázis típusait és összegzi az arra vonatkozó ISO-szabványok ajánlásait. E rész tartalmazza továbbá azt az átfogó szempontrendszert, amely alkalmas nagyobb szervezetek központi nyilvános terminológiai adatbázisainak elemzésére, osztályozására, továbbá hasznos recenziók készítésére. A fejezet négy, magyar nyelvű bejegyzést is tartalmazó adatbázispéldát is bemutat: a lézerágazati terminológiai szótárt (*DictionELI*), az uniós intézményközi adatbázist (*IATE*), a Microsoft terminológiai gyűjteményét (*Terminology Collection*) és az Igazságügyi Minisztérium gondozásában közzétett, a jogszabályfordítási programból származó jogi-közigazgatási terminusokat tartalmazó terminológiai adatbázis (*Termin*). Az adatbázisokat nemcsak a szempontrendszer szerint elemzi, bemutatva ezzel a terminológiai adatbázissal kapcsolatos háttér-információkat (pl. milyen körülmények között jött létre, melyik célcsoportnak szól, előíró vagy leíró jellegű), technikai paramétereit (pl. saját fejlesztésű vagy kereskedelmi forgalomban használt szoftvert alkalmaz vagy esetleg hibrid változat), tartalmáról szóló információkat (pl. mennyire részletesen kidolgozott az adatstruktúra) és használatáról szóló információkat (pl. mennyire felhasználóbarát), hanem az elemzést kiegészíti azzal is, hogy leírja egy-egy keresés eredményét, továbbá ellenőrzi, hogy a segéd-eszközök tartalmazzák-e az ISO-szabványok által előírt három alapvető fontosságú adatkategóriát: fő terminus, adat-rögzítés időpontja és forráshasználat.

A harmadik fejezet részletesen bemutatja a spanyolországi nyelvpolitikai kereteket és

az ott folyó terminológiai munka eredményeit. Spanyolország nyelvi sokszínűsége miatt a helyi hivatalos nyelvi közösségek különösen érdekeltek a szaknyelvek fejlesztésében, amely elősegíti a nyelvi vitalitás megőrzését a szakmai nyelvhasználat fejlesztésével és dokumentálásával és jelentősen hozzájárul a helyi lakosság identitásának megőrzéséhez. A szóban forgó hivatalos nyelvek a katalán, a baszk és a galego. A szerző számos szervezetet (például a madridi székhelyű Spanyol Terminológiai Társaságot és a katalán *Term-Cat*-ot) és kezdeményezést ismertet. Ez utóbbiak közé tartozik például az orvostudományi terminusokat tartalmazó *Oncoterm* (Granadai Egyetem), a *Neoloteca* és a *Cercaterm* (*Term-Cat*), az *UBTerm* (Barcelonai Egyetem) és a műszaki, technológiai tárgykörű *UPCTerm* (Katalóniai Műszaki Egyetem). A szerző az adatbázisok ismertetéséhez szintén a második fejezetben szereplő szempontrendszerre támaszkodik. Az esettanulmányok kiválóan kiegészítik és példáikkal szemléltetik az előzőekben bemutatott elméleti részt.

Sermann Eszter monográfiája kétség nélkül hiánypótló munka a szakterület jelentősége, a kötet tartalma és olvasmányos jellege szempontjából egyaránt. Ahogyan azt a szerző tollából olvashatjuk: „Az adatbázisok létrehozása napjainkban már elképzelhetetlen a terminológiai munkára és az adatbázisok műszaki/informatikai hátterére vonatkozó szabványosított alapelvek megfelelő ismerete és követése nélkül” (10.).

Bár a kötetben már nem szerepelhetett, de érdekességgként megemlíthető, hogy időközben a ISO szervezete úgy döntött, hogy az ISO-szabványok terminusokat és meghatározásokat tartalmazó első részét online és ingyenesen közzéteszik. Ez szintén azt bizonyítja, hogy e terület nagyszámú szakmai érdeklődésre tart számot.

A könyvet haszonnal forgathatják fordítók és terminológusok, a felsőoktatásban, minőségügy és szabványügy területén dolgozó szakemberek. Mindenki számára hasznos

írás, aki érdeklődik a szabványosítás iránt, hiszen az egységes elvek kialakítása és működtetése nemcsak a termelés, a kereskedelem és a szolgáltatások területén, hanem a szakmai diszkurzusban, így a nyelvi közvetítés területén az egyértelmű kommunikáció biztosítása érdekében napjainkra elengedhetetlenné vált.

Tamás Dóra Mária

Klaudy Kinga, Robin Edina, Seidl-Pécs Olívia (szerk.)

Bevezetés a fordítás és a tolmácsolás kutatómódszertanába II.: Speciális rész

Budapest: ELTE FTT és MANYE Fordítástudományi Szakosztály, 2024. 426 p, ISBN 978-963-489-613-5

A „Bevezetés a fordítás és a tolmácsolás kutatómódszertanába II.: Speciális rész” című könyv az első kötet („Bevezetés a fordítás és a tolmácsolás kutatómódszertanába I.: Általános rész”) szerves kiegészítéseként jelent meg szintén az Eötvös Loránd Tudományegyetem Fordító- és Tolmácsoló Tanszéke és a Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete Fordítástudományi Szakosztályának közös gondozásában, mintegy két évvel az első rész megjelenése után. Míg az első kötet tanulmányai a fordítástudományi kutatások általános módszertani kérdéseivel foglalkoznak, addig a recenzio tárgyát képező második kötet tanulmányai – az első kötethez képest mintegy kétszeresére duzzadt terjedelemben és jelentősen kibővült szerzői gárdával – a fordítástudomány különböző részterületeinek kutatásához adnak módszertani útmutatót, ahogyan az a bevezetőben is olvasható, és elsősorban a fordítástudományi doktori programok hallgatóinak kívánnak segítséget nyújtani, hogy a doktoranduszok könnyebben megtervezhessék kutatásuk irányát. A szerkesztők ugyan nem verik nagydobra, azonban

az olvasó egy, a hazai fordításkutatásban úttörő jelentőségű, hiánypótló kötetet tarthat a kezében. Az angol nyelvű szakirodalomban is csak elvétve találunk ehhez hasonló műveket; jellegét tekintve Williams és Chesterman (2002) „*The Map: A Beginner's Guide to Doing Research in Translation Studies*”, Saldanha és O'Brien (2013) „*Research Methodologies in Translation Studies*”, Mellinger és Hanson (2016) „*Quantitative Research Methods in Translation and Interpreting Studies*”, című könyvét, valamint a Zanettin és Rundle (2022) által szerkesztett „*The Routledge Handbook of Translation and Methodology*” című tanulmánykötetet lehetne idesorolni, de – mint az az évszámokból is látszik – a kifejezetten kutatómódszertani céllal összeállított fordítástudományi művek nemzetközi szinten sem tekintenek vissza komolyabb múltra, Magyarországon pedig különösen nem.

Az online is elérhető kötet három nagy fejezete a fordítással, a tolmácsolással és az audiovizuális fordítással foglalkozik (ezen a ponton jegyezném meg, hogy a pdf-formátumú könyv könnyebb használhatósága érdekében hasznos lenne, ha a tartalomjegyzékben szereplő címek egyben hiperhivatkozásként működnének, amelyre kattintva közvetlenül az adott tanulmányhoz jutnánk). Az első, tematikus részben található cikkek közös alapja, hogy a fordítást nem pusztán nyelvi közvetítésként, hanem komplex, kulturálisan és társadalmilag beágyazott tevékenységként ábrázolják, miközben rávilágítanak komplexitására és multidiszciplináris jellegére. A tanulmányok széles spektrumot ölelnek fel a fordítói kompetencia és a fordítási folyamat kutatásától kezdve a szövegszintű elemzéseken át egészen az interkulturális és ideológiai szempontokig. A könyv második tematikus egysége a tolmácsoláskutatás különféle irányzatait és módszereit mutatja be. A tanulmányok eltérő mélységű empirikus kutatások alapján a tolmácsolás gyakorlati és elméleti oldalát vizsgálják többféle tudományterület eredményeire támaszkodva és olyan fontos